

Аннотация

В данной работе исследуются способы реализации образов воды и воздуха, их семантическое наполнение в структуре поэтического текста.

Ключевые слова: образ, трансформация, текст.

Анотація

У даній статті досліджуються способи втілення образів води та повітря у структурі поетичного тексту та їх семантична наповненість.

Ключові слова: образ, трансформація, текст.

Summary

The article deals with the ways of water and air images conveying in the structure of poetical and their semantic value.

Keywords: image, transformation, text.

УДК 81'366.54

Христіанінова Р.О.,

кандидат філологічних наук,

Бердянський державний педагогічний університет

ФУНКЦІЇ СПОЛУЧНИХ ЗАСОБІВ У СТРУКТУРІ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

У синтаксичних описах основними засобами оформлення складнопідрядних речень називають сполучники підрядності та окремі повнозначні слова, які дістали назву сполучних слів. Проте функції сполучників донедавна були нечітко окресленими. Зокрема, у працях з морфології сполучникам відведено роль показників логіко-граматичних зв'язків між однорідними словами, словосполученнями й частинами складного речення [21, 514], тобто не розмежовано різні функції сполучників у різних ярусах речення. Натомість у працях із синтаксису сполучники репрезентовані як виразники синтаксичного зв'язку і кваліфікатори семантико-синтаксичних відношень [22, 347–386], чим фактично визначено дві їхні функції – формально-граматичну й семантико-граматичну. Та й саме розуміння сполучників було атомістичним. За висловом К.Г. Городенської, незважаючи на негативні лексико-граматичні ознаки сполучників, їх трактували як незмінні слова, службову частину мови, що стоїть в одній площині з повнозначними частинами мови [див: 10, 328]. І.Р. Вихованець, застосувавши різномірні критерії аналізу, дійшов висновку про не-частиномовний характер сполучників і витлумачив їх як елементи суто синтаксичного призначення – аналітичні синтаксичні морфеми, які поєднують речення у межах складних синтаксичних конструкцій та оформлюють синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення між ними [5, 16–24; 6, 81; 7, 23–24]. Подібні думки подибуємо й у працях російських синтаксисів. Зокрема, Т.А. Колосова і М.І. Черемисина пропонують перенести поняття “сполучник” із розряду “частиномовних” термінів у розряд синтаксичних термінів і визначати його суть як назву синтаксичної функції [14; 15]. Науково-обґрунтоване, оригінальне

розв'язання проблема сполучника знаходить у “Теоретичній морфології української мови” Івана Вихованця й Катерини Городенської та “Граматичному словникові української мови: Сполучники” Катерини Городенської. У них сполучники потрактовано як службові слова-морфеми релятивної семантики [10, 328–329, 346–347; 12, 3]. Воднораз наголошено, що в різних ярусах (рівнях) речення репрезентовано різні функції сполучників.

Традиційно сполучники поділяють на дві групи, компоненти яких не перетинаються, – сполучники сурядності й підрядності. Проте лінгвісти не раз відзначали, що між різними типами слів немає різних і глибоких граней, граматичні факти рухаються й переходять з однієї категорії в іншу, нерідко різними гранями своїми дотикаючись до різних категорій [4, 46]. Це ж стосується і виділених груп сполучників. Глибокий аналіз функціонування цих службових слів-морфем у різних синтаксичних одиницях дозволив К.Г. Горденській уперше в україністиці (а можливо, і в славістиці) виокремити, крім сурядних і підрядних, синкретичні сурядно-підрядні й підрядно-сурядні сполучники. Як слушно зауважує Л.В. Шитик, “це спроба не лише вирішити проблему класифікації сполучних засобів за одним із критеріїв (за способом синтаксичного зв'язку), а й підказати шляхи розв'язання проблеми типології складних речень, адже традиційний поділ складних сполучникових речень на складносурядні й складнопідрядні не досконалий, оскільки диференційні ознаки сурядності й підрядності є досить умовними” [24, 229]. Виокремлення синкретичних сурядно-підрядних і підрядно-сурядних сполучників дає підстави для виділення відповідних синкретичних складних речень.

У зв'язку з новим витлумаченням сполучників постає проблема детальнішої характеристики сполучних засобів і їхніх функцій у структурі складнопідрядного речення, що і є метою цієї статті.

Коли йдеться про оформлення в синтаксисі, мають на увазі зовнішнє вираження внутрішніх власне граматичних ознак і властивостей, притаманних синтаксичній одиниці [див.: 17, 4]. Тому сполучники та сполучні слова виступають не тільки засобами оформлення, а функціональними елементами – показниками зв'язку предикативних частин [див.: 17, 10]. Конституювальну роль названих засобів зв'язку предикативних частин складнопідрядного речення можна порівняти з роллю присудка в простому реченні. Вони є конструктивною вершиною, структурним центром складнопідрядного речення [23, 213], виконують різні функції на різних рівнях його організації. У формально-синтаксичній структурі вони виражають синтаксичні зв'язки між предикативними частинами складного речення; у семантико-синтаксичній – семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами такого ж речення або вказують на ці відношення; у власне-семантичній опосередковано виражають власне семантичні відношення між елементарними реченнями семантично складної конструкції [6, 81; 10, 348; 13, 4]. Проте не всі сполучники є виразниками семантико-синтаксичних відношень, на підставі чого їх поділено на семантичні та асемантичні. Семантичні сполучники зазвичай використовують у складнопідрядних реченнях з приреченнєвими підрядними, вони

не тільки визначають залежність підрядної частини від головної (формально-синтаксична функція), але й виражають семантико-синтаксичні відношення між підрядною й головною частинами (семантико-синтаксична функція). Такі сполучники виступають “семантичною віссю, навколо якої об'єднуються елементарні речення у складну конструкцію”, “предикатами предикатів” [6, 68–69], визначають характер семантико-синтаксичних відношень між частинами. За висловленням Н.В. Гатинської, семантичні сполучники “породжують той напрям, за яким народжується друга частина” [9, 187]. Асемантичні сполучники втратили здатність виражати семантико-синтаксичну функцію, “оскільки функцію вираження семантико-синтаксичного відношення значною мірою перебирають на себе інші елементи” [13, 9]. Зокрема, нівеляція семантико-синтаксичної функції сполучників характерна для прислівних складнопідрядних речень, в яких не підрядний сполучник, а об'єктна валентність опорного предикатного слова із семантикою дії або стану чи об'єктна валентність предиката стану-відношення, вираженого компаративним прикметником чи компаративним прислівником, визначають об'єктне семантико-синтаксичне відношення між підрядною частиною і цим опорним предикатним словом [див.: 13, 9]. Водночас синтаксисти зауважують, що сполучники не тільки оформлюють підрядну частину як залежний компонент складнопідрядного речення, але й визначають закономірності внутрішньої структури самої підрядної частини, зокрема використання в ній тих чи інших видо-часових, способових форм предикатів, тобто сполучники впливають на модальність підрядної частини, є її показниками [див.: 17, 5; 8, 40–41], пор: *Батько сказав, що син купив хліба; Батько сказав, що син купить хліба*, але зі сполучником *щоб* тільки *Батько сказав, щоб син купив хліба*. Так, Г.Ф. Гаврилова пише: “Крім того, що семантична структура сполучника включає в себе компонент смисловий, який виявляє себе в семантичній кваліфікації підрядної частини і тих відношень, які виникають у складнопідрядному реченні, вона ще містить і модальний компонент, який кваліфікує представлену в підрядній частині ситуацію як реальну, бажану, уявлювану тощо. Тому сполучник, його модальне значення формує і модальні різновиди типів підрядних” [8, 41]. Оскільки ж модальність трактують як комунікативно орієнтовану синтаксичну категорію, то можна говорити ще про одну функцію сполучників – комунікативну. Отже, сполучники виступають ще й виразниками реченнєвої актуалізації та комунікативної настанови. Причому наголосимо, що ця функція властива як семантичним, так і асемантичним сполучникам.

З іншого боку, сполучники в складних реченнях виступають засобами розмежування предикативних частин, які можуть відрізнятися категоріями часу, модальності, особи. Отже, можна говорити ще про одну функцію сполучників у складному реченні – розділову. Розділова функція виявляється в тому, що, поєднуючись у складне речення, предикативні частини зберігають відносну незалежність набору актуалізаційних категорій, які відбивають їхню пропозиційну структуру. Та чи інша комбінація категорій часу, модальності, особи в головній частині не визначає такий же набір цих категорій у підрядній частині, пор.: *Відчував,*

як у грудях скажено билося серце (І. Багрянний) – Відчувала, як поступово одходять зашпори з душі (І. Маценко). Ця ж функція притаманна і сполучним словам: *Іван потрапив на завод, на якому ремонтували танки* (Ю. Мушкетик) – *Іван потрапив на завод, на якому пропрацює десять років*.

Важливою проблемою є окреслення корпусу сполучних засобів, які використовують для поєднання частин складнопідрядних речень. Труднощі тут пов'язані не тільки з їх чисельністю, але і з тими складними процесами, які протікають у цій сфері й у наші дні. Функцію сполучних засобів у складнопідрядних реченнях перебирають на себе багато різних мовних елементів – відносні займенникові слова, частки (*хто, що, який, чий, котрий, де, куди, звідки, лиш, тільки* тощо). Формування аналітичних сполучних засобів відбувається також у процесі взаємодії займенникових слів з частками, прийменниково-відмінковими формами іменників у поєднанні з указівними займенниковими словами (*де не, звідки не, коли не, хто не, що не, за той час поки, від того часу коли* тощо), сполучників із займенниковими словами у різних відмінкових та прийменниково-відмінкових формах, частками, вторинними прийменниками, прийменниково-відмінковими формами іменників у поєднанні з указівними займенниковими словами (*відтоді як, від того що, тому що, аби тільки, аби лише, на випадок якщо, у разі якщо, за умови якщо, від того часу як* тощо): *У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою* (Конституція України); *Після того як Оксен одружився проти волі старого і батько вигнав його з хати, Оксен не заглядав до нього у двір <...>* (Г. Тютюнник). Аналітичні сполучні засоби об'єднують різноманітні одиниці, серед яких аналоги однослівних сполучників, що завжди стоять у підрядній частині (*так що, як тільки, тільки лиш, коли тільки, лиш би* і под.), і членовані групи, компоненти яких можуть бути або тільки в підрядній частині, або розподілятися між головною й підрядною частинами (*за умови якщо, тому що, через те що, після того коли, для того щоб* та ін.). У сучасній російській лінгвістиці неоднослівні засоби зв'язку називають релятивами (М.В. Ляпон), функтивами (М.І. Черемисина), аналогами сполучників, сполучниковими поєднаннями, сполучниковими сполученнями (Російська граматика 1980), напівсполучниками (В.А. Белошапкова, В.І. Кодухов та ін.), сполучними елементами (В.А. Белошапкова, Л.Л. Бабалова), сполучними прислівниками (Н.І. Формановська), скріпами (Т.О. Колосова, М.І. Черемисина). У багатьох українських синтаксичних працях виявляємо непослідовність у тлумаченні цих сполук. Зокрема, Б.М. Кулик членовані групи, компоненти яких розміщені в різних предикативних частинах, в одних випадках називає співвідносними парами слів, а в інших, особливо в ілюстративному матеріалі, подає як складені сполучники, пор.: "При розчленуванні складених сполучників на дві частини (*тому – що, тим – що, затим – що* і т.п.) підрядне речення приєднується до головного тільки сполучником *що*, а слова *тому, тим, затим* і т.п. входять до головного речення, виступаючи в ньому в ролі вказівних співвідносних слів"

[16, 227] і “Сполучник *через те що* (найчастіше він вживається як розчленований) властивий різним стилям української літературної мови” [16, 226]. В академічній морфології за редакцією І.К. Білодіда поєднання *через те, що; тому, що; затим, що; тим, що* визначено як сполучення “прислівник + сполучник *що*” та підкреслено, що “причинним сполучником є *що*, а прислівникова частина входить до складу головного речення на правах його члена” [21, 519], стосовно сполук *для того, щоб; з тим, щоб; замість того, щоб; затим, щоб* зауважено, що “для підкреслення дії головного речення сполучник *щоб* співвідноситься із словами і сполученнями *для того, з тим, замість того, затим, які вживаються у головному реченні*” [21, 522], водночас інші розчленовані групи (*відтоді, як; з тих пір, як; з того часу, як; в міру того, як; перед тим, як; в той час, як; тимчасом, як; у той час, коли*) потрактовано як складні сполучники [21, 520]. Подібну еkleктику знаходимо і в багатьох інших працях з синтаксису як в україністиці, так і в русистиці [20, 528–531, 551–574; 19, 577, 579, 585, 592, 596 та ін.]. Н. С. Валгіна та С. П. Бевзенко відзначають, що складені сполучники часто розчленовуються на співвідносні вказівні слова (що входять до головної частини) і сполучники (які залишаються в підрядній частині) [1, 40–41, 43; 2, 384; 3, 345, 354], але водночас морфологічна природа таких сполук залишається остаточно не визначеною. К.Г. Городенська послідовно витлумачує як сполучники лише такі поєднання, які “вживаються на початку підрядної частини, а не розподіляються між головною та підрядною частинами”, у разі їхнього розподілу той фрагмент, що стоїть в головній частині, вона вважає співвідносним словом [11, 32] і відповідно такі розчленовані групи вона не подає серед сполучників [див.: 12]. Ми поділяємо цю позицію й дотримуємося її у своїх роботах. Відповідно в розчленованих сполуках *через те, що; тому, що; у зв'язку з тим, що; для того, щоб; у той час, як* і под. компонент, який стоїть у головній частині розглядаємо як член речення в ній. Цей компонент (або його частина) водночас виконує функцію співвідносного слова (указівного слова, антецедента).

К.Г. Городенська весь загал сполучних засобів (крім сполучних слів), які використовують у складних реченнях, поділяє на власне-сполучники, до яких зараховує й аналітичні одиниці, утворені з традиційного сполучника та частки на зразок *аби тільки, якби тільки, якби лише, як тільки, якщо тільки, коли тільки, коли б тільки, коли б лише, коли б лиш* і под., та гібридні сполучні засоби, серед яких виокремлює сполучнослівні єдності (*де не, звідки не, коли не, куди не, скільки не, хто не*) й сполучнослівно-сполучникові пари, утворені сполучнослівною єдністю займенникового іменника (*що, хто*) або займенникового прислівника (*як, де, куди, звідки, скільки, коли*) з часткою *не* та одним з протиставних сполучників на кшталт *хто не... однак, де не... а, де не... але, звідки не... але, скільки не... але* та ін. [12]. Услід за нею такого ж поділу дотримується й автор цієї статті. Сполучнослівні єдності та сполучнослівно-сполучникові пари можна визначити як перехідний тип сполучних засобів між власне-сполучниками та сполучними словами, який функціонально більше тяжіє до сполучників. Подібно до сполучних слів, вони є

повноцінними компонентами формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структури підрядної частини, проте, як і більшість підрядних сполучників, для простого речення не характерні, пор.: *Куди б не йшов, куди б не їхав – перед очима стояла Янка* (В. Малик), але *Куди б не йшов; Куди б не їхав* як повноцінні прості речення функціонувати не можуть.

Крім названих, у ролі сполучних засобів у складнопідрядному реченні використовують також займенникові слова (займенникові іменники, займенникові прикметники, займенникові прислівники та займенникові числівники), які “виходять за межі виразників суто релятивної семантики” [12, 5]. Стосовно загальної структури складнопідрядного речення вони виконують ті ж самі функції, що й сполучники – виступають виразниками синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень між головною та підрядною предикативними частинами. Водночас зауважимо, що переважне використання сполучних слів у складнопідрядних реченнях з прислівними підрядними частинами спричиняє нівеляцію семантико-синтаксичної функції, у зв'язку з чим сполучні слова в основному реалізують лише формально-синтаксичну функцію, а функцію вираження семантико-синтаксичного відношення так само, як і в реченнях зі сполучниками, перебирають на себе інші елементи: *Кілька тижнів валиде з неймовірною обережністю вивідувала через кизляр-агу, хто може бути вірним, на кого можна покластися, у чиєму серці палає найчистіший вогонь віри й боротьби за віру* (П. Загребельний); *Лице його було зосереджене й недвижне, й не можна було вгадати, які думки, які почуття володіли ним у ту хвилину* (І. Маценко); *Іван потрапив на завод, на якому ремонтували танки* (Ю. Мушкетик); *У світі злому і холодному, де щастя зіткане з прощань, чи ми пробачим одне одному цю несподівану печаль?* (Л. Костенко). У перших двох реченнях з'ясувальньо-об'єктні семантико-синтаксичні відношення прогнозують опорні дієслова *вивідувала* і *вгадати*, у двох наступних реченнях атрибутивні відношення визначають опорні іменники *завод* і *світі*. Семантико-синтаксичну функцію сполучні слова зберігають лише в конструкціях з приреченневими підрядними частинами та у складнопідрядних реченнях приєднувального типу: *Тільки обрїй моргав суворо, Де тополі немов списи, Підняли свої вістря вгору На сторожі цієї краси* (В. Симоненко); *Ліля навіть почала прихильно розмовляти з Марійкою, що було дивно після такої довгої і відвертої ворожнечі* (Л. Забашта). У першому реченні просторові відношення між предикативними частинами визначає сполучне слово *де*, у другому реченні супровідні відношення реалізує сполучне слово *що*. У структурі ж самої підрядної частини роль сполучних слів значно ширша від ролі сполучників. Якщо “у формально-граматичному плані сполучники не можуть займати самостійної позиції члена речення” і “лише оформлюють синтаксичні зв'язки між простими реченнями в межах складного речення, подібно до того як відмінкові закінчення вказують на синтаксичні зв'язки між членами речення у простому реченні” [6, 81], то сполучні слова виступають повноцінними компонентами формально-синтаксичної структури підрядної частини: вони є її формально-синтаксичними членами

речення – підметом або другорядним членом: *Посередині залу лискуча черевата жаровня, що пашіла теплом, величезний світильник у формі зорі, на ньому скринька, в яку ховали коран після читання* (П. Загребельний); *В'юниться стежка поміж очеретами, іде Єлька, куди сама стежка веде, – у плавневе безлюддя, у плавневу безгомінь* (О. Гончар). У семантико-синтаксичному ярусі складнопідрядного речення сполучники вказують лише на семантико-синтаксичні відношення між головною й підрядною предикативними частинами, причому ці семантико-синтаксичні відношення вони здатні виражати тільки за наявності простих речень, що підкреслює їхню службову функцію [6, 83]. Це можна підтвердити методом трансформації складнопідрядного речення у два прості, під час такої трансформації сполучник не може залишатися в підрядній частині і випадає (якщо ж сполучник залишити, то матимемо не окреме просте речення, а парцельовану підрядну частину), пор: *Річинський танцював з нею майже до ранку, бо Орест Білинський весь вечір сперечався з ксьондзами у суміжних кімнатах про "йорчик"* (І. Вільде) – *Річинський танцював з нею майже до ранку. Орест Білинський весь вечір сперечався з ксьондзами у суміжних кімнатах про "йорчик"*. На противагу їм сполучні слова функціонують як суб'єктні, об'єктні, адресатні, локативні та ін. синтаксеми підрядної частини як простого речення і водночас денотативно співвідносяться з одним із членів головної частини або з головною частиною в цілому [17, 14]. При трансформації складнопідрядного речення у два прості ці сполучні слова залишаються в структурі простого речення, що було підрядною частиною, перетворюючи його на питальне: *Дівчина жде на мене, де бринять ячмені...* (Д. Павличко); *Дівчина жде на мене. Де бринять ячмені?*, або замінюються словами головної частини, з якими вони пов'язані кореферентними відношеннями, оскільки співвідносяться з тим самим об'єктом позамовної дійсності [18, 159]: *Я плив високо в небі над білими, ніби вирізьбленими з рафінаду, який я так любив у дитинстві, містами...* (В. Дрозд); *Я плив високо в небі над білими, ніби вирізьбленими з рафінаду містами. Рафінад я так любив у дитинстві*. Просто випустити сполучне слово не можна, бо в такому разі страждає семантико-синтаксична структура трансформованого з підрядної частини простого речення: втрачаючи синтаксему, воно стає семантично менш містким або взагалі семантично недостатнім, пор.: *Дівчина жде на мене. Бринять ячмені; Я плив високо в небі над білими, ніби вирізьбленими з рафінаду містами. Я так любив у дитинстві*.

Для кожного типу складнопідрядних речень характерний свій набір сполучних засобів з відповідною семантикою.

Отже, основними засобами оформлення складнопідрядного речення як цілісної синтаксичної одиниці є власне-сполучники, гібридні сполучні засоби (сполучнослівні єдності, сполучнослівно-сполучникові пари) та сполучні слова, які виконують ідентичні функції стосовно загальної структури складнопідрядного речення – поєднуючи головну й підрядну предикативні частини, вони виступають кваліфікаторами синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень між ними, а також виразниками реченнєвої актуалізації та комунікативної настанови.

Водночас сполучники й сполучні слова виконують розділову функцію, зберігаючи предикативність структурних компонентів і відносну незалежність набору їхніх актуалізаційних категорій. Роль сполучників і сполучних слів у структурі самої підрядної частини значно відрізняється. На противагу власне-сполучникам і гібридним сполучним засобам, сполучні слова виступають повноцінними компонентами формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структури підрядної частини. Сполучнослівні єдності та сполучнослівно-сполучникові пари утворюють перехідний тип сполучних засобів між власне-сполучниками та сполучними словами. Так само, як сполучні слова, вони є повноцінними компонентами формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структури підрядної частини, але, як і більшість підрядних сполучників, для простого речення не характерні.

Література

1. Бевзенко С. П. Структура складного речення в українській мові : [навч. посібник] / Степан Пилипович Бевзенко. – К. : КДПІ, 1987. – 80 с.
2. Бевзенко С. П. Складне речення / Степан Пилипович Бевзенко // Сучасна українська літературна мова : [підручник] / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. – [6-те вид., стер.]. – К. : Вища шк., 2006. – С. 367–418.
3. Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка : [учебник для вузов] / Нина Сергеевна Валгина. – [2-е изд.]. – М. : Высш. шк., 1978. – 439, [1] с.
4. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) : [учеб. пособие для вузов] / Виктор Владимирович Виноградов ; отв. ред. Г. А. Золотова. – [3-е изд., испр.]. – М. : Высш. шк., 1986. – 640 с.
5. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови : [монографія] / Іван Романович Вихованець. – К. : Наукова думка, 1980. – 385 [3] с. – (Академія наук Української РСР, ордена Трудового Червоного Прапора Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні).
6. Вихованець І. Р. Семантична структура складного речення / Іван Романович Вихованець // Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення : [монографія]. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 67–98.
7. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті : [монографія] / Іван Романович Вихованець. – К. : Наукова думка, 1988. – 255 [1] с. – (Академія наук Української РСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні).
8. Гаврилова Г. Ф. Роль союзных средств в формировании парадигмы сложноподчиненного предложения / Г. Ф. Гаврилова // Неполнозначные слова как средства оформления в синтаксисе : [межвуз. сб. науч. трудов / отв. ред. Ю. И. Леденев]. – Ставрополь : СГПИ, 1988. – С. 39–48.
9. Гатинская Н. В. Конструктивные различия сложносочиненных и сложноподчиненных предложений / Н. В. Гатинская // Сложное предложение: традиционные вопросы теории и описания и новые аспекты его изучения : материалы научной конференции. – М. : Русский учебный центр, 2000. – Вып. 1. – С. 181–191.
10. Городенська К. Службові слова-морфеми / Катерина Городенська // Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во "Пульсари", 2004. – С. 328–373.
11. Городенська К. Граматичний словник сполучників (концепція та принципи укладання) / Катерина Городенська // Українська мова. – 2005. – № 2. – С. 28–35.
12. Городенська К. Граматичний словник української мови : сполучники / Катерина Городенська. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.

13. Городенська К. Граматична неоднорідність сполучників в українській літературній мові / Катерина Городенська // Українська мова. – 2008. – № 4. – С. 3–14.
14. Колосова Т. А., Черемисина М. И. Некоторые закономерности пополнения фонда скреп / Т. А. Колосова, М. И. Черемисина // Служебные слова : [межвуз. сб. науч. трудов]. – Новосибирск, 1987. – С. 11–25.
15. Колосова Т. А., Черемисина М. И. О союзных и текстовых скрепах русского языка / Т. А. Колосова, М. И. Черемисина // Показатели связи в сложном предложении (на материале языков разных систем). – Новосибирск, 1987. – С. 104–114.
16. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови / Борис Миколайович Кулик. – [В 2-х ч. – Ч. II : Синтаксис]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Рад. шк., 1965. – 282 [2] с.
17. Леденев Ю. И. Неполнозначные слова как средства оформления синтаксических конструкций, связей и отношений / Ю. И. Леденев // Неполнозначные слова как средства оформления в синтаксисе : [межвуз. сб. науч. трудов / отв. ред. Ю. И. Леденев и др.]. – Ставрополь : СГПИ, 1988. – С. 3–20.
18. Ожоган В. М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови: [монографія] / Василь Михайлович Ожоган. – К., 1997. – 231 с.
19. Русская грамматика : в 2-х / Синтаксис. – М. : Наука, 1982. – Т. 2. – 709 [2] с.
20. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : проблемні питання : [навч. посібник] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.
21. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969. – 583 с.
22. Сучасна українська літературна мова : синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.
23. Черемисина М. И. Некоторые вопросы теории сложного предложения в языках разных систем / Мария Ивановна Черемисина // Черемисина М. И. Теоретические проблемы синтаксиса и лексикологии языков разных систем. – Новосибирск : Наука, 2004. – 896 с. – С. 205–262. – (СО РАН. Избранные труды).
24. Шитик Л. Сполучні засоби української мови в аспекті теорії перехідності (на матеріалі “Граматичного словника української мови : Сполучники” Катерини Городенської) / Людмила Шитик // Мовознавчий вісник : [зб. наук. пр. на пошану професора Катерини Городенської з нагоди її 60-річчя / відп. ред. Г. І. Мартинова]. – Черкаси, 2009. – Вип. 8. – С. 227–236. – (МОН України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького).

Анотація

У статті розглянуто функції сполучних засобів у формально-синтаксичній, семантико-синтаксичній, власне-семантичній і комунікативній структурі складнопідрядних речень. Крім виділюваних у синтаксичних розвідках формально-синтаксичної (показники синтаксичного зв'язку) та семантико-синтаксичної (виразники семантико-синтаксичних відношень) функцій сполучних засобів, авторка акцентує увагу ще на двох їхніх функціях – розділовій та комунікативній.

Ключові слова: сполучник, сполучне слово, синтаксичний зв'язок, семантико-синтаксичні відношення, реченнєва актуалізація, комунікативна настанова.

Аннотация

В статье рассмотрены функции соединительных средств в формально-синтаксической, семантико-синтаксической, собственно-семантической и коммуникативной структуре сложноподчиненных предложений. Кроме выделяемых в синтаксических работах формально-синтаксической (показатели синтаксической связи) и семантико-синтаксической (репрезентанты семантико-синтаксических отношений) функций соединительных средств, автор акцентирует внимание еще на двух их функциях – разделительной и коммуникативной.

Ключевые слова: союз, союзное слово, синтаксическая связь, семантико-синтаксические отношения, предложенческая актуализация, коммуникативная установка.

Summary

The article deals with the function of connecting means in a formal syntactic, semantic and syntactic, semantic and self-communicative structure of complex sentences. In addition to papers devoted to the syntax of formal syntax (syntactic communication indicators) and semantic-syntactic (representant semantic-syntactic relations) functions connecting means, the author focuses on two of their features – the separation and communicative.

Keywords: union, union word, the syntactic relationship, semantic-syntactic relations, sentence actualization, communicative setting.

УДК 81'42:821.112.2

Муратова В.Ф.,

аспірантка,

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

СУЧАСНІ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОЛЕКТУ (НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ ПАТРИКА ЗЮСКІНДА)

Мова художнього тексту – своєрідне дзеркало літературної мови. І не випадково творцями національних літературних мов стають великі поети, письменники, наприклад Данте в Італії, Пушкін в Росії, Гете в Німеччині, Шевченко в Україні. Великі письменники створюють нові форми літературної мови, якими потім користуються їх послідовники і ті, хто розмовляє і пише цією мовою. У художній мові можливості національної мови представлені в найбільш повному і чистому розвитку.

Художній стиль відрізняється від інших функціональних стилів особливою естетичною функцією. Якщо розмовна мова виконує комунікативну функцію, наукова та офіційна ділова – функцію повідомлення, то художній стиль виконує естетичну функцію, функцію емоційально-образного впливу на читача або слухача.

Звичайно, що ця функція притаманна в певній мірі й іншим стилям. Кожний з них намагається бути по-своєму виразним. Однак для художнього стилю виразність найголовніша, визначальна.

Слово в художньому творі ніби то подвоюється: воно має те ж значення, що і в загальній літературній мові, а також додаткове, пов'язане з художнім світом даного твору. Тому в художній мові слова набувають особливої якості, деяку глибину. Такий механізм дії естетичної функції в художньому творі.

До особливостей мови художньої літератури можна віднести багатий, різноманітний словник. Якщо лексика наукової, офіційно-ділової, розмовної мови відносно обмежена тематично і стилістично, то лексика художнього стилю принципово необмежена. Тут можуть використовуватися засоби інших стилів – і терміни, і офіційні вирази, і розмовні слова і звороти, і публіцистика. Звісно, що всі ці різноманітні засоби підлягають естетичній трансформації, виконують певні